

F. BÍLEK.
KALVARIE.
(DŘEVOŘEZBA)

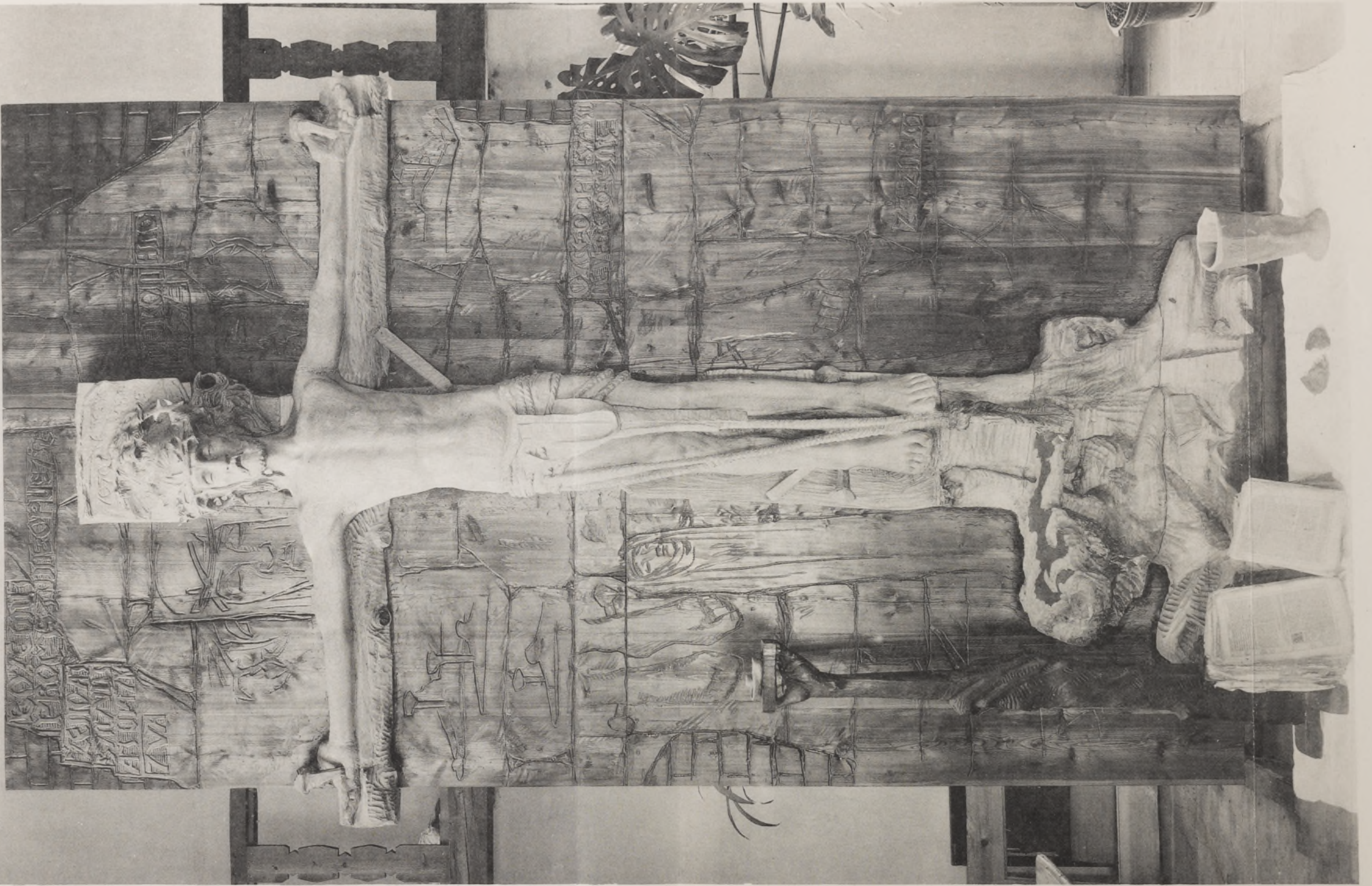

SVĚTLOTISK
UNIE - VILÍM.

(ДРЕΛΟΨΕΒΥ)
ΚΑΓΛΑΨΙΕ
Ε. ΒΙΓΕΚ

ΠΙΠΕ - ΛΙΓΙΠ
ΣΑΕΤΓΟΛΙΣΚ

FRANTIŠEK BÍLEK. Vyjít a rozsévat Světla
Símě, těžkou, úlohu nejtěžší vytknul si za života
cíl Fr. Bílek.

Přichází prudký a tichý, sebevědomý i skromný, se srdcem soucitným a rozbolestněným, přichází hojit naše rány. Ty bolavé rány našeho žití leží před ním jako rozevřená propast se svým hlubokým okem věčného tajemství, a on, s duší lehkou jako pták nese se přes ní; nese se lehce a jistě jako přes nepatrný důlek, jímž je propast k Vesmíru. Vznesl se bolestně ale letí s jistotou a lehkostí duše vědomé, že ve Výši jedině možný je let, nekonečný, závratný let, kde není konce, kde není klesání, kde není Smrti.

V našem výtvarném světě stojí F. Bílek sám. Vyšel jako neznámý rozsévač, vyšel na vypráhlé nezorané pole a vhodil svá první semena na suchou, tvrdou půdu. Na místech, kam svá první semena vhodil, se símě neujalo, ale vítr je zanesl do zahrad laskavějších, až konečně vzešla a dnes se již proměnila v podivně vzácný, nadpřirozenou krásou zářící květ. Málo bylo těch, jež s počátku chápali umění Bílkovo. A není u nás umělce výtvarného, jehož práce přijímány byly s větší nedůvěrou, ba se skeptickým úsměvem a pohrdáním od oficiálně uznávaných veličin, než jsou dosud práce Bílkovy.

Jeť údělem lidí nového světla, aby davu zastřeni zůstali, aby slepým ozdravovali zrak, aby slovo jejich tiché, slyšáno bylo jen sluchem, jenž hřmotem a rachotem není ohlušeno. A takový tichý hlas zlaté struny musí dlouho se chvít a neunavně znít, než klidným čistým svým tónem přemůže rachot a lomoz všedního víru.

Ne mnoho prací Bílkových je dosud veřejnosti známo. Vystavil poprvé asi před 5 lety v Rudolfíně svou »Zlobu Času«, práci znamenitou, která však zůstala bez povšimnutí, a ti, kdož si povšimli, neporozuměli. Po skončení výstavy, kdy nutné bylo práci odklidit, nebylo nikde dobré vůle, aby ji přijala a tu nezbyvalo umělců, když naléhali na něho aby si ji vzal zpět, než odpovědět: »Nemám, kam

SV. JAN, DETAIL
Z »GOLGOTY.«

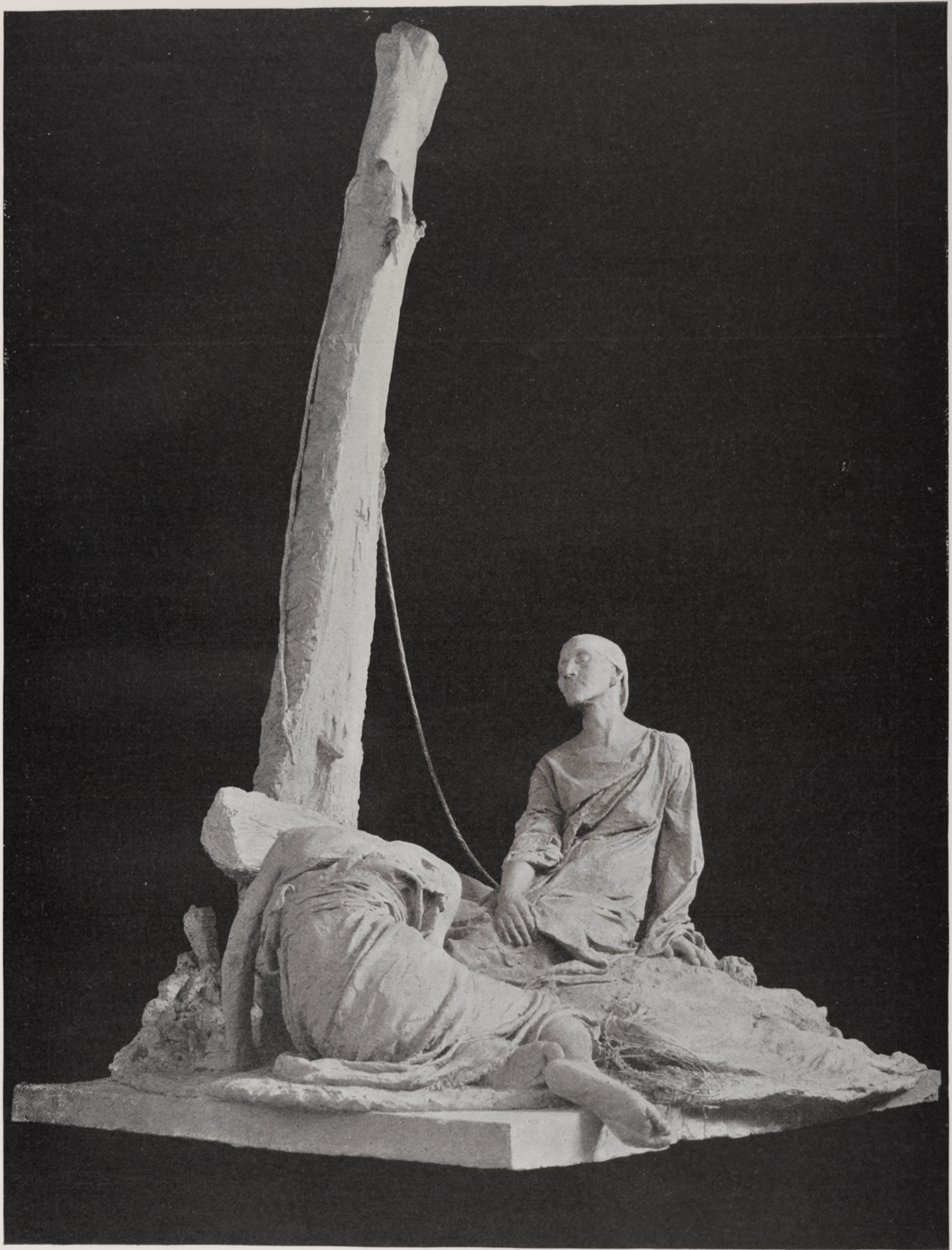

bych ji dal, hodte ji do Vltavy.« Co s prací se stalo, je známo.*) Po odmítavém chování panujících v Rudolfině vystavoval pan Bílek v Mánesu svého »Krista«, »Pád Čechů« a »Orbu« a ve Vídeňské Secessi obě poslední práce.

Od té doby změnilo se mnohé v životě Bílka. Marné ukazuje se odmítavé chování oficiálně uznávaných kapacit, jako marné by bylo, zasypáváním chtít zastavit tok čistého pramene tryskajícího z hlubin země.

Těch několik duší, jež Bílkovi oddány byly od první chvíle, kdy snaha umění jeho rozlila svou záři, ti, jako vypráhlé pole toužící po vláze i po semeni, s otevřenou náručí přijali to vzácné símě jeho setby a přijali jeho poslání s nadšením. A že Pravda z Pravdy vyšlá a v Pravdě zplozená to byla, stojí dnes Fr. Bílek jako zářící hvězda mezi nejpozoruhodnějšími zjevy našeho výtvarnictví. Bílek je zjevem neočekávaným na poli našeho průměrně plochého a šedého výtvarného umění. Ne, že bychom neměli nikoho, kdo by svou obratností, šikovnou rutinou, zručností, technickou dokonalostí, odlévačskou přesností, ba opičí lehkostí a

*) Bílkovo album prací sochařských i kartonů »Modlitby« s textem i poznámkami sochařovými, vyšlo nákladem »Nového Života«. N. Jičín 1896. Cena 5 zl.

— GOLGOTA,
HORA LEBEK.

slávou jej nepřevýšil, ale nikdo nepřinesl na pole našeho výtvarnictví tu horoucí, milující a dobrou lidstva i Bohu oddanou duši, ono vážné nazírání na život, ono sebezapření hrdiny jako František Bílek.

Vím, že mi vytýkáno bude strannické nadšení pro dílo Bílkovo, že co tuto napíšu, malilincí lidičky mi vykládat budou za přímou osobní urážku, jak již u nás zvykem, leč nedbám takových maličkostí. Vím jen, jakou mi ctí, smět říci s plným přesvědčením: »Dílo Frant. Bílka je pro nás nejvyššího významu národního i kulturního, Bílek je člověk, jehož dosah krátkozraké oko nezměří, je člověk veliký, nad vsí úrovní běžných davových názorů se vznášející a poslání jeho stojí po boku snah největších lidí, jakých jsme měli.

Nejsem nikým, nejsem ničím, péro mé je pouhým nástrojem srdce které diktuje, a padnou-li rány na mou hlavu, nechť budoucnost je proměněna buď ve věčnou hanu, buď v těžký kámen, jenž dusí a tlačí anebo v list stromu Věčného Života. Myšlénka, že píšu o umění Františka Bílka a jeho významu, nedopřává mi v srdci místa, než pro pocit radosti.

Nechť zůstanou klidni ti staří páni, jimž Bílkovo umění je trnem v oku, ta práce již oni vykonali, nese-li v sobě zárodek života, bude žít dál svou vlastní silou, ale s klidem může pohlížet na jich umlčování i pan Bílek.

Marné je ponižování kterékoliv práce, obsahuje-li v sobě života věčného plamen,

jako marné by bylo obhajování toho, co nese v sobě zárodek smrti a věčného mlčení. Není pohanění, není chvály jiné než té, kterou v sobě obsahuje Dílo samo.

Vážné nazírání na život, sebezapření hrdiny, ono vzdání se na život a na smrt své myšlénce, to jsou vlastnosti, které činí p. Bílka všem, kdo opravdově na život pohlíží, sympatickým na první pohled. A přece nedostalo se mu nikdy oficiální podpory, oficiálního uznání, a reserva, s níž následkem toho i veřejnost jeho práce přijímá, je nápadná

Stojí snad obecenstvo naše na nízkém stupni vzdělání? — — — — —

Co chce Bílek svým uměním? Proč jedni tak vřele a nadšeně a druzí tak chladně a odmítavě k práci jeho se chovají? Či to vina?

Chci především povědět, jaký je Bílek člověk, co chce, kam spěje se svým uměním. Jeť osoba jeho tak úzce spjata s celou jeho tvorbou, že nemožno oddělit člověka od výtvarníka. Umění mu není cílem, ale prostředkem k dosažení života. Každý tah ruky, každá linie má své proč, odpovídá snaze být celým člověkem, být bratrem, být člověkem, jenž stvořen k obrazu Božímu. Každá jeho práce je odpovědí k čemu vůbec náš život.

Jde rovně, přímě, samostatně a bezohledně, se srdcem naplněným láskou k lidstvu, vědomý svého poslání. Obrací se ke všem, kteří mají dobrou vůli přemýšlet o úkolu člověka

PODOBIZNA MATKY
UMĚLCOVY. DETAIL
TRÁMU Z DÍLNY. —

zde na zemi. Jeť umění jeho především otázkou lidskosti, otázkou života, otázkou duše a její nesmrtelnosti. On přichází ne bořit, ale reformovat, on nerozbíjí aby rozbíjel a ničil, ale staví sám, protože má z čeho stavět. On touží po onom umění Výrazu, jakým bylo umění velké doby křesťanské: umění klidné, vznešené, syntesou nejvyšších snah lidského ducha, umění, jež je modlitbou. A naše doba, je neklidná, hledavá, kosmopolitická a historická, její přednosti nesou v sobě zárodky smrti. Jdeme však vstříc době Nové. Jako signály prvních polnic, zaznívají již z chóru nového hnutí literárního i uměleckého, v Anglii, Francii, Německa i Ruska, hlasy toužící po umění Spirituálním, jež je projevem poměru člověka k Bohu. A zdá-li se Bílkovo umění některým lidem anachronismem, to snad jen proto, že bereme u nás dosud za nové, co jinde již odložili. Bílek není anachronismem v naší době ale předchůdcem doby příští; je vzácností proto typickou, že jedinou; a protože vzácným a osamoceným, je umění jeho tím cennější a nabývá stále většího významu.

Pohlízet na život okem svědomí prvních křesťanů, není krok nazpět, protože žít v Pravdě není omezeno ani časem ani prostorem a být skutečným člo-

věkem znamená, být člověkem každé doby.

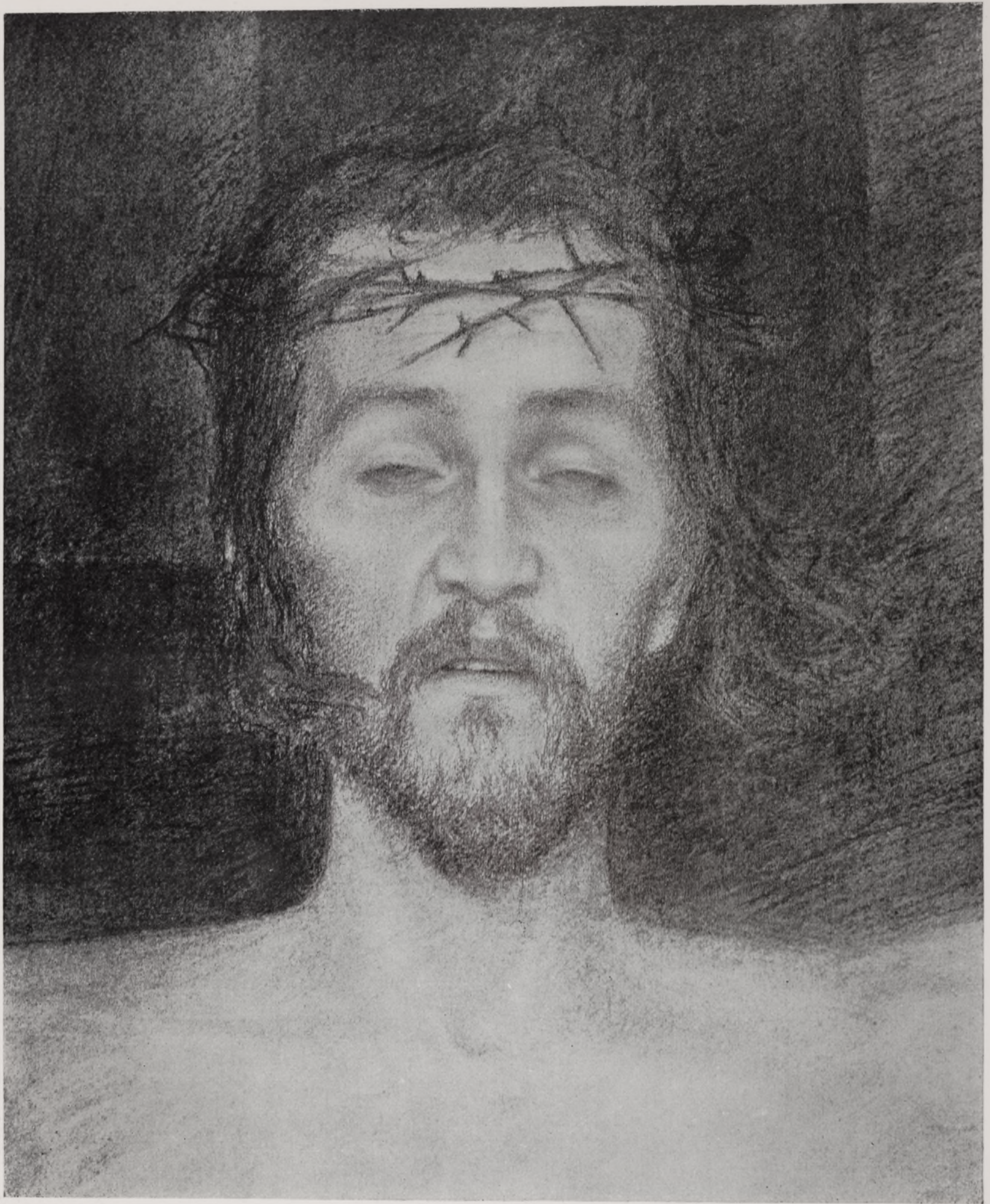
Odhazuje od sebe všechnu »pakulturu«, šablonu a stává se dítětem; odmítá vše co je formou formy, obrazem viditelné hmoty a tvoří si formu svou, jež je obrazem vnitřního obsahu přírody, symbolem věčné a jediné pravdy. Rozbíjí tak pouze šablonu, nikoliv tradici skutečného umění. Vrací se zdánlivě několik kroků zpět, asi jako člověk chystající se k dalekému skoku, by dostal větší náběh. Ty vymožené formy, jež jsou podporou duševní lenosti slabých a rachetických, ty formy odhazuje, ničí, a chce být čistým, svým od základů duše. A tu oko jeho měří onu nesmírnou vzdálenost od Pravdy; zde duše básníka uvolněna rozevívá svá křídla k onomu vysokému letu, jež údělem mystických duší čistých, nadšených a vznešených.

On, jež duší bratrem Fra Angelica, Giotta, Simona Memmi, Františka z Assisi, bratrem těch duší prostých a cudných, těch velkých anonymů, jež stavěli gotické katedrály, bratr básníků mystiků, hlasatelů, znatelů a ukazovatelů nejvyšší pravdy, zůstává svým, zůstává jediným a přec typickým synem své doby. Jeho práce svou formou nepodávají nic podobného výtvorům starého křesťanského

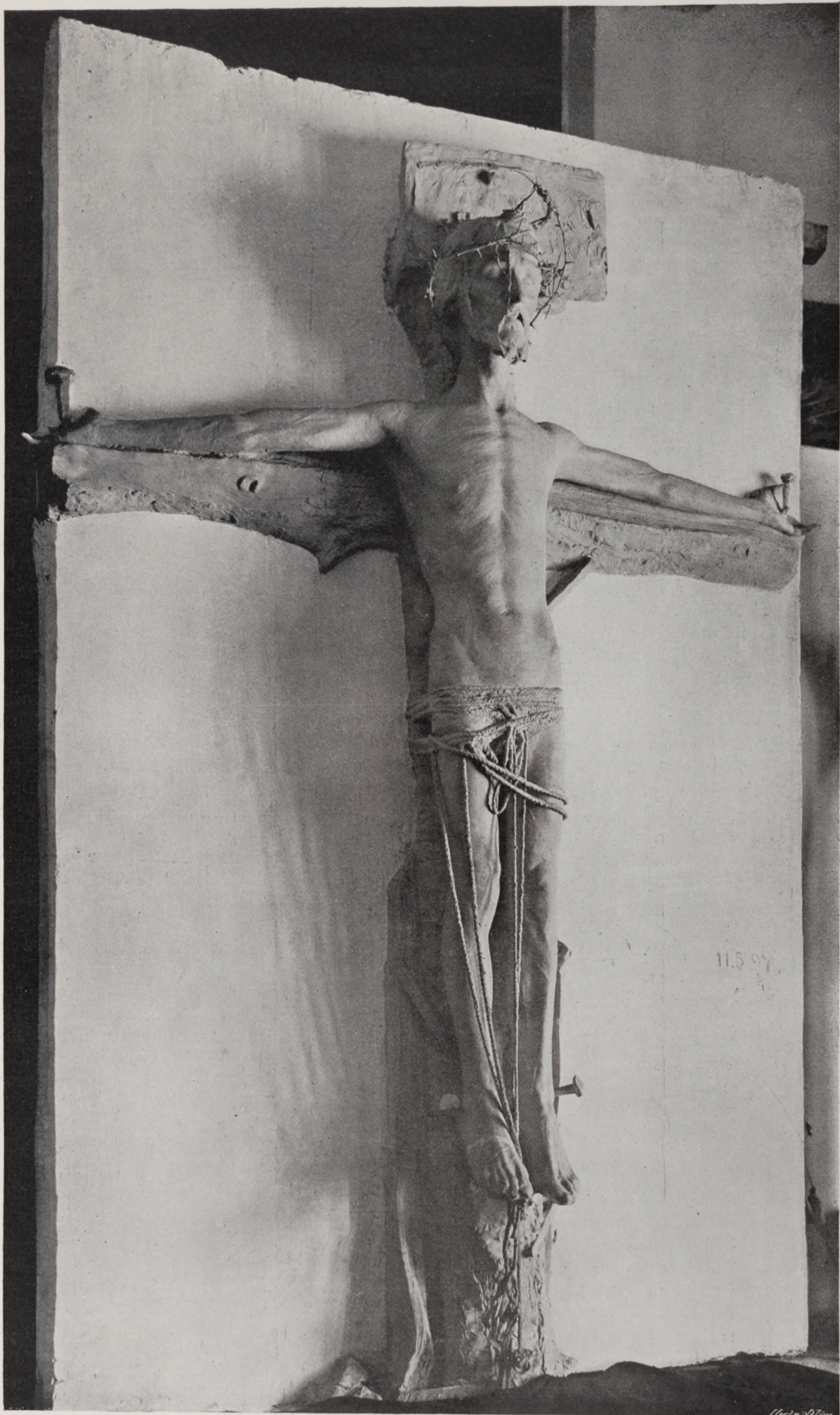
OLTÁŘNÍ DESKA:
SMRT SV. CYRILA.

ART. 300/1974
2000/1974

STUDIE KE
»KRISTU.« KRESBA.

PODOBA KRISTA JAK SI JI ZEV-
NĚ, ZRAKU PŘÍSTUPNOU FOR-
MOU UMĚLEC VYTVORIL. —

umění; jsou to výkony člověka naší doby, výkřiky bolesti naší doby, nesou výslovný ráz našeho století. Jsou podrobeny zákonu který nikdo rozumem neodkryje, proč forma nese v sobě tajemství své doby, v čem forma závisí od duše. Toto tajemství je známo jen velkým básníkům, lidem vyvoleným a duchem svatým posvěceným.

Linie živá, silná a výrazná, někdy až bolestně příkrá, jinde zas měkká a laskavá jako záře měsíce, tu plynoucí tiše jako lesní potok, tu vlnící se jako rozbouřené moře, to je tajemství umění Františka Bílka. Ale z každé práce vane ten vážný, laskavý dech přírody, připomínající dnešnímu lidstvu jeho bídu a scestí.

Bílkovo umění spěje k očistě společnosti lidské, a jako příklad všeho dobra ukazuje na přírodu: »Hleď, jak je příroda krásná, jak je dobrá, mateřská, starostlivá o tebe. Příroda ti ukazuje, čím jsi, co jsi, čím máš být, k čemu je tvůj život«. A ptejte se Bílka je-li šťasten, odpoví Vám: »Ano, protože našel jsem smysl života«. — On není jen sochařem výrazné živé linie, je básníkem, jenž jmenuje, jenž ukazuje nám svým dílem tu velkou pravdu v přírodě, ve stromech, v květu, v kosmu celém, před jehož nesmírností tone jeho duše v úžasu.

Jeho dílo je organické, protože básník nám odkrývá souvislost svého nitra s Věčností, je výrazem věčného života, po němž se nikdy neumírá.

»Věřím v sílu a vítězství Pravdy« praví celým svým dílem i celým svým životem, a není v našem uměleckém světě snad bytosti, jenž by tak důsledně žila životem své práce jako Fr. Bílek. Jeho umění je Písmo Pravdy, jeho forma je výrazem pravdy, jeho život je Život Pravdy.

Nemá nic společného s těmi padělkami symbolismu, které tak lehce se vyrábí těm, již vylhanou originalitou za každou cenu zakrytí chtějí svou mělkost myšlenky a chudobu citění těmi chemickými surogáty, svařeninami duševního snobismu, na různých polích umění.

Proto napodobitelů nemůže Bílek mít než dobrých, jeho myšlenka nedá se zvrhnout, jako pravé dobro nemůže mít padělků. A ti, kteří s opravdovostí srdce půjdou jeho cestou, nemohou, než žít životem čistým, vznešeným,

plným hrdinského odříkání, bez kompromisů s mocnými, jaký žil, žije a bude žít každý velký člověk.

»Nejsem pěvcem« pravil sám, když přátelé z Mánesa vyzvali jej, aby k nim promluvil o své snaze. »Nejsem pěvcem, jenž přichází housti pro vše a za vše, ale jsem částí celku, který má právo k bratřím promluvit. A tu chci především říci, co žádám od sebe.

Proč tvoříme a co považujeme za základ umění?

Být a to věčné být a rozmnožit život v sílu platnou, ba vrcholící ve všech, to je dechem, tužbou a cílem každého pravého umělce; jakoby ne člověk, ale Bůh, Ten písící příkladnou květinou a družnou zvěří v něj vepsal tu větu za vzor všeho žití, tu větu věčné a pravé cesty života, po němž se nikdy neumírá. Ten cíl je jediným a vede k němu cesta Jedna, protože Pravda a Dobro jen jedno jest. Chci, aby vítězství to, čemu určeno jest, pro dobro lidstva pracovalo, aby mělo účel.

Ta cesta Pravdy je mocna velké záplavy všem světa směrům, i chci, aby výtvarnictví bylo symbolem té živné záplavy a ne zaplavenými směry — obrazem smrti a věčného mlčení. Proto budme čistou, věčně mladou a zdravou, třeba i dravou silou toho předčasného doby naší stárnutí. Pohodlí a vlažnost nenávidím, a se mnou ji nenávidí i Duch duší jenž je věčný život. Umění je životem, životem se jeví a prozařuje.

Ne o dosažení nejvyššího bodu v umění, ale o dosažení NEJVYŠŠÍHO ŽIVOTA v práci starejme se. Proč starat se o jsoucno a ne o dobro jeho cíle?

Umění není cílem, ale je výrazem života!«

Slova těžká, vážná i bolestná. Jsou palčivou výtkou všem těm, kteří v umění nevidí než závod s obratností, jongleurství ducha, obchodnictví duše, kejklřství talentu. Jsou ostrou výtkou celé společnosti lidské, všem těm »štrébrům«, jichž snahou je, koupit si za své nadání pohodlný život, řády, moc, postavení, uznání svého bohatého měšťanského soustava a docílení jemu podobného blahobytu.

Není zde místa ani času uvažovat o tom, jak žije většina naší inteligence, jaký je soukromý život básníků, umělců, jakou cestou »dělají svou kariéru« ti, již mají být apoštoly světla! — — — — —

Ale Bílek nesoudí a především neodsuzuje nikoho, v tom spočívá velká ethická cena jeho umění.

JAK MUSEL VYPADAT ČLOVĚK, ABY PROTI TOMU
LÁSKOU K NÁM ROZPÍNAJÍCÍMU RUCE, VZAL
KLADIVO A HŘEB A NA KŘÍŽ HO PŘIBIL. ———

JAK PAPRSLEK
— SLUNCE NA

DŘEVĚ ŽIVOTA
UMÍRÁ. —

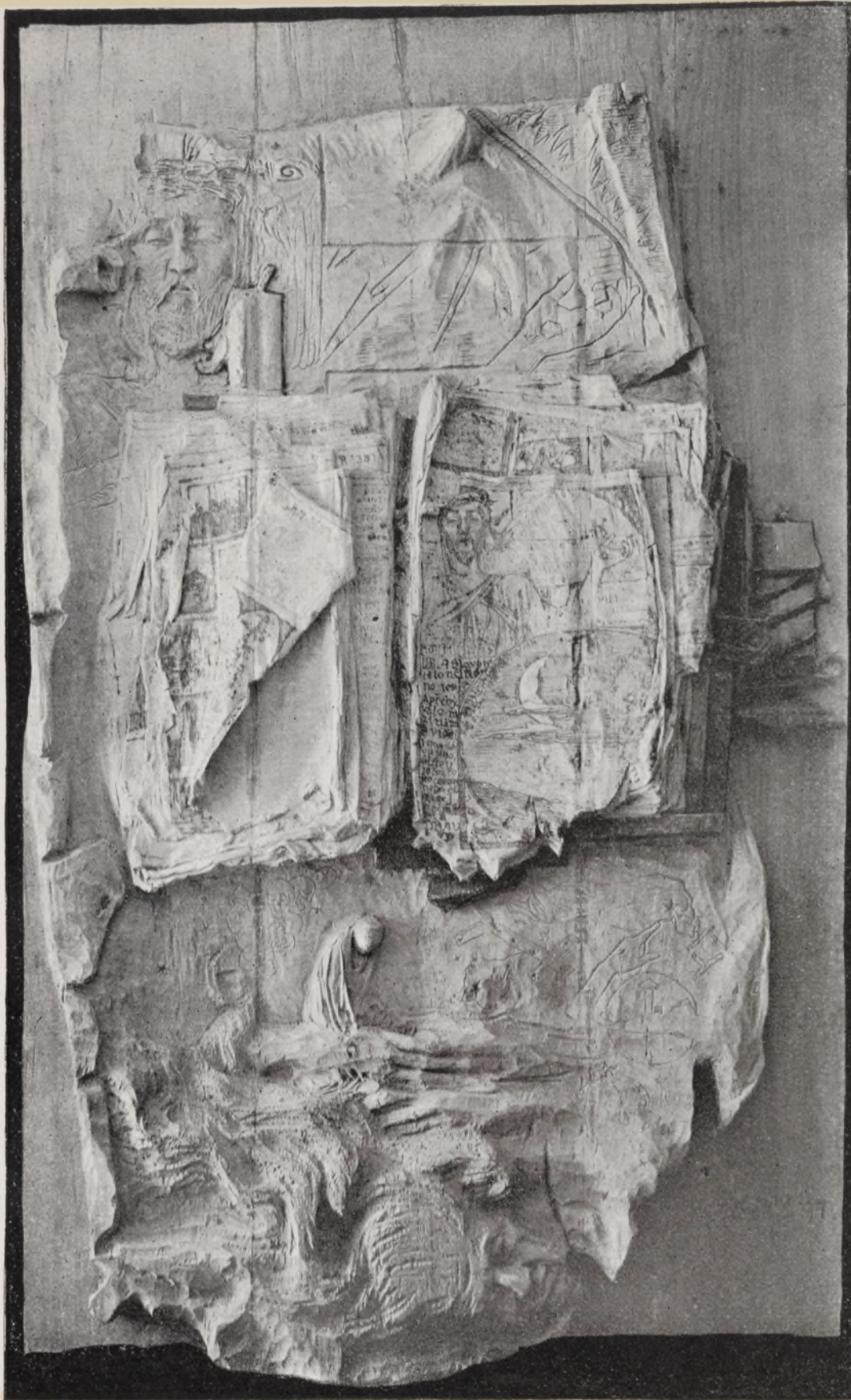
»Nesudme ani nepřítele, nesudme ani výtvarníka, neboť on je polem, jež naše doba vzdělává; nesudme pole ani pro símě špatné, neboť potřeba světa mu zasadila ránu a učinila símě špatným. Nesudme ani lotra spitého bratrskou krví, jež světa sděděným mrchovištěm, plodícím jen bejlí otravné; ale vinou těch, jimž pole svěřeno bylo a jenž nezorali, neoseli je. Nesudme nikdy nikoho, jsme sami soudu hodni.«

»Potřeba světa je surovou ranou, po níž krev pisatele k čtoucímu tryská jeho dílem. A když mužem a i otcem své doby se stává, tu je osudu hoden, špatně-li povinnost dostal. Otcí a hospodáři pole umění jsme již i my, tvořící. Proto, sudme setbu a orbu svoji, a to krutě a neúprosně, aby v brázdách námi vyoraných dobrá vzešla žeň těm, kterým dáváme život a kterým musíme dát i chleba.«

Těmto zásadám lidskosti a bratrské lásky odpovídá Bílek svým Jidášem. Velkolepou to koncepcí plnou výrazu a významu. Zdá se mi tak typickou pro jeho tvorbu, že ji uvádím na předním místě. Jeť to dílo myšlenkově i formově tak nové, jeví se v něm Bílek typicky se svým názorem na život: je v ní celý Bílek člověk.

To není zatracenec, vinník, jemuž hanba vtiskla nesmrtelnosti znak v čelo! Jidáš dlouhou poutí svou, po dvě tisíciletí již trvajících, očistěn a Bílek vidí v něm bratrskou duši, jež volá o smilování. Jidáš byl jen nejvyšším bodem vlny, která po staletí se valila, by zradila Krista. V kresbě své, písmem svým ukazuje Krista v čele chrámu, o něžž vlny se rozbíjí. Apoštolové spí v jeho klíně — spalíť po celý život Kristův — a zavinili zradu sebou svým spánkem. Jidáš je tím posledním bodem narážející vlny. On líbá Krista tak, jak by ho každý z nás byl políbil, kdybychom na jeho místě byli. On líbá, druhý klade trnovou korunu, třetí nese kladivo a hřeby, jimiž probodne tělo. Všichni jsou částí toho velikého moře, které se proti Kristu valilo a Jidáš ubohý, jenž lidstva vyvrhelem nazván, dal po-

VÝZNAM SLOVA
= MADONNA. =

slední políbení, byl poslední kapkou vlny moře, která sa dotkla hlavy Kristovy. Odpust nám naše viny, jakož i my odpouštíme, neodsuzujeme, neproklínáme — vždyť líbáme a zrazujeme dosud!

»My, co zákonodárci a otcové věd a umění, praví Bílek dál, kteří ve shromážděních o chléb duše se máme starat, ten od nás právem má býti žádán od davů lačných, protože bez chleba duše nebude lidstvo více, ale stane se jen zvěří o kůrku, kost a pecku se rvoucí. Když jsme dali zuby, dejme chleba vzdělání, z něž výchova a útvar společnosti lidské vzchází. A bez vypočítavosti třeba k svému cíli se brát, nezištně bojovat a dobro svého cíle korunovat i svou smrtí — to je svaté.« »Pracujme ve výtvarnictví ještě více! Nejde o to, jak bychom se snadno uplatnili doma i v cizině, ale abychom něco uměli. Když takhle jaloví jsme, nestarejme se o místo a čas, kde bychom porodili, ani tehdy, až v svatém nadšení se nám zrodí v bolestech našeho nitra syn. Bude-li — života synem, pak mu je o vše postaráno: vytržen bude k prameni všeho života. Abychom něco uměli, musíme vědět, poznat dobro v umění a jeho zlo nenávidět, všimati si základního dobra v umění vůbec. Ať při tom třeba uštvaní u stupňů dobra hynem, pro svět, jen když jsme byli dobra milci a apoštoly.

Dobro jako jas Pravdy samo průchod si zjedná všude světlem svým živným, všude, i v umění a beze vší vypočítavosti. Jen milovat ve všem Pravdu, ona je matkou všeho dobra.« Žádný kompromis, žádný smír s pohodlím a leností, ale s přisností světece žít, tvořit a ubírat se celým svým životem k jedinému cíli: k Věčnosti Světlu. A tu básník, přemýšlející tolik o určení člověka, o cíli života a umění, táže se a odpovídá dál: »Proč je umění, co jím chceme, kde jsme jím a kde máme být? Potřeba, ta dobrá přirozená potřeba, jež píše ten úchvatný děj Vesmíru, pro slabý dech ve spícím našem nitru, vytkla též člověku, aby psal. Když člověk pocítil v sobě radost a žalost a nemohl jí obsáhnout, cítil potřebu vyjádřiti se. Psát neuměl a chtěl zanechat potomkům stopy té radosti, aby ještě svítilo, hrálo a těšilo je, co hrálo srdce jeho a on počal vpisovati ve svůj příbytek, užívaje při tom písmen nemotorných, velká slova, jež budila v jeho synech radost modlitby. Tak povstaly první chrámy; až celá pokolení vepsala své modlitby, čisté a nadšené. Ale také koukol vzešel. Přišel kdosi do té místnosti a řekl: to je krásné, líbilo se mu to pro lesklost a jak ta slova pěkně plynula. I přišed domů, psal též, ale krásná slova byla mu ozdobou sama v sobě a neměla než úmysl »zdobiti«. To je takový rozdíl jako stín a světlo, jako život a smrt. Pak přicházely vlny jedna za druhou, až písmena pouze krásná byla, až konečně i to krásné se ztratilo . . . . ., »Ale nesudme a neodsuzujeme ani ty«, dodává prostě.

Příkrý názor Bílkův má právě zde svůj velký význam. Kdyby nebyl tak důsledný až do krajnosti, nemohl

STUDIE KONĚ KU
»ZLOBĚ ČASU.«

by s tou vroucností tvořit. Každá jeho práce je ohlasem jeho nitra, je symbolem pokory a úžasu jeho duše před Vesmírem. Jeho práce jsou modlitbou v nejčistším slova smyslu, vytrysklé z hloubi dojatého a nadšením rozehřátého srdce. »Když přijdem mezi Křováky, praví, a oni křepčí, to tryská z jejich duše modlitba, která má nesmírnou cenu. My ale žijeme v době, kdy poznali jsme něco jiného: tu dítě nám řekne, co je člověk, proč je člověk? — »Proč tvoříme, co tím chceme? — Jako mluvíme, tak tvoříme, abychom se dorozuměli. Až ústa naše oněmí, aby slova naše ještě žila, hrála. A jedna krásná věta, před níž se hluboce kořím, je v přírodě napsána, a tu větu беру za základ všeho: — **Dílo je podobou snahy a tvůrce.** — Jeho proč, je podobou. Každé dílo podává obraz toho, co chtěl umělec říci, ať již je dobrým či špatným tvůrcem; každé dílo má svou pohnutku, svou příčinu, a dílo, které nemá své »proč« jest bez smyslu. Největší posilou je to dobré »proč« a to má svůj směr. Jestliže umělec se tím směrem běře, pak přemůže vše. Jeho »proč« musí býti zakotveno ve všeho lidstva »proč«. — Člověk byl stvořen k obrazu Božímu, odpovídá na to vše Bílek svou prací. On nechce odpovídat uměním pro umění, ale uměním pro význam, pro symbol obrazu Božího. »Krátký je obzor člověka, jenž z umění si udělal cíl; příroda svým smyslem vytkla člověku písmo jako prostředek k dosažení cíle.« — »A Příroda mluví k němu o »Slovu« jedním. Nemluví ty dojmy naše životem svým v nás vzbuzené, ty dědičné dojmy, které jsou v nás jako zuby zděděné, jimž nebylo dáno chleba, ale mluví přímo, mluvou svojí, jako ústa mluvícího, Jehož zná a Jemuž rozumí jen ten, jenž z Něho a Jeho jest. Růst a naplnit vše podstatou svojí, toť základ vší přírody mluvy, toť základ i cíl naší duše. To

je ta potřeba, již v oběť se kladem na oltář velkého lidstva děje, pro obživení a zachování se věkům nehynoucím. To je cesta pravého života a není jiné. A neznáme-li Světla své podstaty, bez něhož ani květ a tím méně plod není možný, vezme, že vzrůst duše záleží v stravující touze po Světle a ne v milování bližního jako sebe, ale v povinném milování bližního víc než sebe. V tom teprv pravá Láska a Život. Není a nebude v umění lidskosti, dokud nebude jí v světě bratrů. Ona má být zřídlem bytí našeho, a jak pramenky různými, i uměním vylévala by se a oživovala pastviny duší.« — A zas ten tón čisté zlaté struny chví a ozývá se nitrem člověka: »Věřím v sílu a vítězství Pravdy.« Proto ten klid v jeho tvorbě, v jeho životě, ta oddanost v moc vyšší a pevné přesvědčení, že dílo, jež vychází z hloubi dojatého a myšlence dobra horoucně oddaného nitra, zvítězit musí. »Mně nikdo nemůže uškodit, pravil mi jednou, a snad ti, již mně nejvíce ublížit chtěli, mně nejvíce prospěli.« — Zastavuji se snad trochu dlouze při Bílkovi jako člověku, ale objasnit jeho tvorbu nelze líp, než když

JIDÁŠOVO
POLÍBENÍ.

ukáže se člověk celý, v čem důsledně odpovídá život, jeho zásadám. Jeť Bílkovo umění tak dokonalým výrazem jeho bytosti, bytosti prosté pro ty, již chápou umění srdcem; a nejasné jen těm, jež je posuzují tak zvaným chladným rozumem. A chápání života pouhým chladným rozumem není než leností a netečností. Umění jako život musí se chápat především srdcem. Srdcem a pro srdce jest stvořeno, srdcem musí být užíváno. Pro člověka mystického jest rozum a srdce totéž: je Láskou, je Pochopením.

Můžete býti jisti, že u zjevu v umění tak výminečného, jakým je Bílek, prostřednost panující v společnosti ukáže předem na jeho nedostatky. S důsledností inquisitorů odkryjí takoví lidé v malém koutku básnickovy duše některou nepatrnou nejasnost a s radostí, »že ho taky přichytli« ukážou Vám ji pod zvětšovací sklem: a tohle se vám líbí? a tohle, a tohle . . . . . jejich starost je především, aby nezabočil příliš daleko, aby se nestal nepřístupným. O, ta umírněnost a plochost lidí střední cesty, cesty vyšlapané, vedoucí k oltáři zlatého telete, na níž se líným a tukem za-

rostlým její mozkům tak pohodlně povaluje! A ta prostřednost, jež miluje bombast a nenávidí tiché nadšení, hledí na Bílka vytřeštěnými očima plnými uměle zakrývaného strachu, posuzuje jej jako přísný soudce odsouzence. V jejích očích je především člověkem výstředním, jenž zasluhuje pokárání. Ale nesudme nikoho, vždyť i tito u bozí Bílkovi prospívají, jak sám říká: »vždyť i ti, již mi nejvíce ublížití chtěli, mi prospěli.«

Ve velkých tazích dlužno hledět na velkého člověka. Kdo nemá ponětí o mystické stránce Křesťanství a jeho poslání, tomu zůstává Bílkovo umění knihou sedmi pečeti zapečetěnou, není to však vinou Bílkova umění, nýbrž jeho předností. Je snad vinou zeleného luhu plného vonných květů, že jeho kouzlem se netěší ti, již za zdí, za tarasem věky zděděných předsudků v slepotě žijí a tvrdí, že co sami nevidí, tu není?

Onen naprostý nedostatek nízkosti a banality, kterým se průměrné obecnostvo podplácí, tu ovšem docela schází. To kouzlo jeho formy, tak nezvyklé a tak výrazu plné,

— DÍLNA
UMĚLCOVA.

nedá se vřadit do žádné kategorie, ono však činí z Bílka onu velkou básnickou individualitu, umělce plastiky tak výrazné, která ve velké davové produkci Vás na první pohled přivábí. Mezi stem prací půjdete rovnou čarou k němu a zastavíte se. Je to zvláštní tah, plný života a pohybu, taková velká linie, epicky výrazná a mystická. Jeho forma je takový koncentrovaný výraz nesmrtelnosti duše, je plna významu všeho citu lidskosti, je modlitbou k Vesmíru, k Bohu, jenž sluje Jediností.

A tu horoucí modlitbu své dojaté duše vtělil v onen velký symbol *Vykoupení*, který nám podává ve svém Kristu ukřižovaném.

Přimknout se k Bohu a utonout v Jeho jedinství. V tomto díle dosáhl Bílek vrchole své nesmírné umělecké a lidské snahy.

Stojíme před novým dílem Bílkovým, před prací posledních tří let, o níž myslel dnem i nocí, jíž zasvětil celý život. Je to Kalvarie, Kristus na kříži, práce ze dřeva řezaná v nadpřirozené velikosti. Studie k tomuto Kristu, v nichž myšlenka umělcova se postupně vyvíjela, jsou každá celkem o sobě. V obraze reliefním znázorňuje podobu těla Kristova na kříži jak oku se jeví, v uhlové kresbě zobrazuje poslední okamžik, než Kristus skončil. Ve svém velkém krucifixu zobrazuje: Velký symbol *Vykoupení*.

Nad mraky vztýčen je Ten Veliký, jehož na kříž přibíli. S duší nepředpojatou, se srdcem prostým, jež nezná než nadšení pro velkou myšlenku Spasitelovu, dlužno dívat se na tuto práci. Není to Kalvarie, jak jsme uvykli ji vidět sochařsky znázorněnou: Kristus uprostřed dvou lotrů. Ale na témže kříži, v kořenech stromu, z něhož kříž uroben, lehce, jen myšlenkově naznačení jsou oba lotři. Černý mrak táhne přes jejich mrtvá, kdysi v bolestech svíjející se těla. Na témže stromě přibíli, na stromě života, na němž Kristus pro nás

zemřel. V pozadí, jež tvoří prkennou plochu, desku, jednoduchými rysy jsou vryty akcenty, jimiž znovu a znovu vykládáno utrpení Krista: přibílé ruce hřeby, matka Kristova plna bolestného výrazu, i slova, která Ježíš před smrtí pronesl: Dokonáno jest.

Je něco hluboce mystického v těch vážných a prostých liniích, jimiž na desce jednoduše a výrazně vryty symboly velkého misteria Kalvarie. A ty rysy, jež tak života plné a tak klidné a prosté neodvrací svým provedením oko od hlavního cíle, ale jsou jako tichý nářek duše, jež v modlitbě kající do desky svou bolest vryla. Hlava Kristova, v níž zabodnuta trnová koruna, zůstává středem, hlavním bodem, ale myšlenkově tu zobrazena celá tragédie lidského utrpení a příštího Vykoupení. Nic zbytečného, ani čárky, jež by neměla svůj význam. »Zastav se, kdo chceš a přemýšlej o Něm i o sobě«, mluví významná tato práce. Svícen v podobě ruky pozvedající kahanec, kalich v podobě sepjatých rukou k modlitbě, Písmo Sváté a chléb stojí v popředí na prostém oltáři a doplňují dílo. Je tolik sebezapření v tomto velkém díle Bílkově, jež nevtírá se žádným chlubením se dovedností a virtuositou, a přece co tu *umění skutečného*; jaká distinkce a umělecká cudnost projevuje se každým tahem, jenž svým příkladem je podobou *Snahy* a podobou *Tvůrce*.

Tu nezříme bolestný zápas těla, ale klid a jistotu Vykoupení, vítězství křesťanské myšlenky v celé její prvotní čistotě. V postavě Kristově, která neklesá pod tíží fyzické bolesti, nepadá k zemi, ale vznáší se do prostorů nekonečné Dobrotы a Lásky, s níž v jedno splývá, je něco byzantského v tom klidném držení těla, v těch natažených rukou, které tiše, rovně a odevzdaně leží na kříži, kam byly přibity, v té tváři plné dobrotы a tiché radostné záře z příštího vykoupení.

A pocit, že stojíte před uměleckým dílem,

CHÝNOV.

se nijak nevtírá, tak jste podmaněni silou citu a myšlénky, která ovládla celé umělcovo srdce. Jeť v tomto Ukřižovaném vrchol Bílkovy tvorby, je v něm člověk celý, odevzdán svému přesvědčení, jediné, prostě a svatě. A s Kalvárií souvisí pak následující dílo, které znovu potvrzuje, jak všestranným výtvarníkem je Bílek, jak genialně najde formu vždy případnou pro svou myšlénku. To už není Bílek klidný a tichý jako vláha jarního deště, ale silný, prudký, plný žáru, s duší volající hlasem silným po pravdě, neúprosný ve své nenávisti hříchu. Tentýž obsah vnitřní jako u každé jeho práce, ale jakou novou, živou a realisticky výraznou formou ji podává. »Jak musel vypadat člověk, aby proti Tomu, láskou k nám vzpínajícímu ruce, vzal kladivo a hřeb a na kříž ho přibil.« Jakou cestou se bral? — Šel bahnem kde vavříny a palmy rostou, kde sláva světská co světluška neblahá vábíci dříme a v jejímž objetí zahynul: Babylon, Řecko, Jerusalems a Řím slavný.

Sláva, jako nevěstka, leží u prostřed lebek, vlasy její jak prameny hadů, zraky její, to oči šelmy, zuby, zafaté do vlastní ruky; je zdobena na krku i rukou lidskými kostmi a usmívá se. A člověk neblahý, jeho oplzlý výraz v tváři, smilné tělo plné nejnižších pudů, to obraz lidské bídy a zhovadilosti člověka. Žel, to obraz duše naší, když bije Pravdu v tvář i dnes, ať do fraku, do uniformy či do kutny halí své tělo; to každý z nás, kdy ne dbajíc Slova Jednoho vraždíme svou vlastní duši, duši Života, po němž se nikdy ne umírá. Prála bych umělci, by mohl toto dílo

provést v bronzu; jeť to práce, jež by zasluhovala, aby zdobila na prvním místě naši veřejnost. Zmíním se níže o místě příhodném pro toto dílo.

Vraťme se k ostatním pracím Bílkovým a odhalme ještě novou stránku jeho všestranného ducha, jeho direktní nazírání na přírodu a její krásy, nazírání na krajinu. Je tu opět práce souvisící s Kalvárií, v níž podán duševní pohled na Golgotu. Příroda mluví k němu o Slovu Jednom, jež skryto v jejím lůně. Skála, voda, strom zelený i strom uschlý, osvětlený zapadajícím slun-

cem, jsou mu ve své kráse symbolem Pravdy a věčného života, již ukazuje ve svém obraze. Název díla je: »Sen, o němž se nám bude před všeho lidstva probuzením nejdéle zdát; jak poslední paprsek slunce na dřevě života umírá.« Prostá partie z přírody, tichý, odlehlý kout, který v každém lese naleznete: při západu slunce osvětlený strom, vedle něho druhý, oštěpený, usýchající, tam skála nad vodou, z níž vystupují páry. A v tom pohledu na přírodu, v tom zapadajícím sluncem osvětleném stromě vidí rozpjaté rámě Krista zmírajícího na kříži, v stromu oštěpeném, který pomalu umírá, vidí Pannu Marii, která nám mnohým tak svítí v tom temném světa žití; skála, to člověk té doby na kříž Jej přibivší, tvrdý jako skála proti Tomu, jenž k nám v lásce rozpíná své ruce; ve vodách zakalených parami, vidí naše viny od Adama a Evy počínaje, pak Kaina i Abela, Potopu světa, Prokletí Cháma, Sodomu, Solný sloup, Tanec na poušti kol zlatého telete, Rozbité desky Mojžíšovy, Dálnou zaslíbenou zem. A v dáli vřava těch řvoucích a letících za leskem i slávou tam, kam jejich slepý zrak nevidí. A nad hlavou Panny Marie kmitá se večernice, měsíc vychází a klid letního večera laskavým svým dechem vane z celé krajiny. A v téže krajině vidí obraz ještě jiný: To nebyly dva stromy, to byl také strom jeden, jenž vichrem přeražen. A Ona jako zbytek oštěpeného stromu, zde pomalu umírá. U paty stromu tulí se pařez břízky mladé, tam zas stromek malý, to snad vzpomínka na ty, již u kříže stáli? . . . A zas měsíc smutný a tichý a večernice kmitavá světélkem svým září nad zemí.

V jiné práci, názvem: Výklad slova Madona, uvádí čtenáře na stránku Písma sv., otevírá evang. sv. Jana a nechává číst: jak na počátku bylo Slovo, jak to slovo Tělem stalo se. Je to basrelief ze dřeva vyřezaný, deska určená k zasazení do zdi. Evangelium leží na pultě s otevřenou stránkou, v níž dojmy objasněny jsou kresbami mezi řádky. Ten list hlavní, na němž nakreslen Kristus v slunci, hvězdy, měsíc zahalený mrakem a kus země opakován v reliefu, jenž tvoří desku v po-

zadí a spojuje se v celek s knihou, která je udělána co zátiší pouhé. Na zadní desce vyjádřeno sochařstvím, totéž co na listu knihy: Jak Kristus, jako velké slunce, hned na počátku byl určen k trpění a pak v naší době temné měsíčkem co Madonou osvětloval zem, tu nevrlo zem s ospalou tváří, odvracející se od Jeho Světla. Ty jednoduchými liniemi kreslené ruce, to opět akcenty, jimiž básník ukazuje na hvězdy, na přírodu. Práce ta je velmi významná pro Bílkovu tvorbu; není na první pohled tak přístupnou, ale obsahuje v sobě ve velké míře básnickou individualitu umělce. Je mimo svou básnickou cenu znamenitá technickou stránkou. Tak vládnout dlátem dovedli jen mistři gotických katedrál.

»Golgota« či hora lebek. V snaze umělcově bylo udělat Pannu Marii a vystavit ji v kostele svého rodného městečka v Chýnově. »Velkost ženy (ev. sv. Jana II. 4.) hledal jsem a našel ji pod křížem v bolu, kdy všechno, i kříž i velké mohutné tělo mladíka sv. Jana, vše podleholo bolu, jen Ona zůstala velká, silná. V osobě sv. Jana lidstvo celé jest, jež jí bylo s kříže od Krista odporučeno a Jan v svaté odevzdanosti, v pláči k jejím nohám se sklání. Pracovník každý netvoří jenom děj přítomný, ale i děj minulý, z něhož se děj přítomný vyvinul a kam v budoucnosti cílí. Proto zde je znázorněno celé sejmutí s kříže. Těla Kristova již zde není, ale znát je, jak jej snali, kde ležel, jak jej odnesli. Hora sama, nejsmutnějšího lidstva děje horou lebek, je prosycena lebkami. — »Orba.« Práce s názvem: »Orba je naší viny trest.« Veškerá naše orba je dobývána v potu tváře ze země: na desce »Desatera« oře těžce, úmorně náš velký oráč Kristus tak sníživ se v nás, v tu tvrdou ztuhlou půdu. Protože člověk vinou

novou svojí, zaoral jak zvíře do země a tam našel svou smrt. Proto oře Pán, by nás znovu-zrodil v orbě své a tak nás obživil ve »zdraví, po kterém se nikdy neumírá«. —

»Sv. Cyril a Method.« Oltární deska s oběma světci, představující smrt sv. Cyrila a poslední jeho slova: hle, bratře, dosud v jednom zápřeží jsme byli, jednu brázdou táhnouce, a ja na léše padám, konče věk svůj. — »Zloba času a naše věno.«*) Stojí u velikých vod, u moře rozbouřeného, výstražná socha jménem »Pravda«, jež vlivem času omýlána a ničena. Ničena vodou, vzduchem i ohněm. Co hrom otřásala jí a bila do ní dupotem kopyt věda všeobecná, nevěrou svou v její nadpřirozenost. Co voda rozbouřená umění svým všedním zobrazováním pravdy smývalo a podrývalo ji. A věda náboženská, pálením snaživců, jež pro hlubé její poznání i život nasazovali, ničila tak Pravdu samu. A tak trosky sdělili jsme. Co bude naším věnem? — »Podobenství o Velkém západu Čechů.«**) Jakoby v odpověď na otázku co bude naším věnem, s rozbolestněnou duší českou, trpící nad nízkostí, v níž upadl jeho národ, zapomenuv na velká slova bratrské lásky vytvořil umělec tuto symbolickou báseň, plnou hlubokého významu pro nás. Na stupních Velkého Chrámu Velkého Boha, uštvaní, ubití, do posledního dechu hájící svatého Písma dech, zemřeli poslední Čechové a žel, nepovstali víc. Evangelium bratrské lásky leží u nohou rozbitého Krista, u Chrámu, ale ruka sni po něm se vztahující již je nepozvedla. — Kdo s láskou a pochopením sledovat bude práce Bílkovy, vycítí onu souvislost myšlenky, jež jako ton zlaté struny zní celým jeho dílem. A snaha jeho, odkrýt

*) Reprodukováno v »Zlaté Praze.«

**) Repr. ve »Vol. Směr.« roč. II.

DEKORATIVNÍ
NÁDOBY ZKA-
MENINY. —

nám souvislost svého nitra s Věčností stává se jasnou a určitou. Myslím, že vším právem Bílek nazván může být bratrem duší těch velkých anonymů, již stavěli gotické chrámy. Jako jejich práce tryskala ze srdcí horoucně oddaných Bohu a měla význam modlitby, jež podnes mluví k nám svou vroucností, tak i dílo Bílkovo, tak jednoduše a myšlenkově souvislé je částí Chrámu, jež by si přál, aby celá generace svou snahou, Přítomnosti i Budoucností postavila. Každá jeho práce je těžkým kamenem ohromné této stavby, již si učinil životním úkolem.

Již několik let sní Bílek o tom, jak by měl vypadat Husův pomník, a zdá se mi, že celým svým dílem, svou snahou otázku rozřešil. Jsouť jeho práce všechny Husovým pomníkem. On chce však, aby pomník ten mluvil o snaze celé generace, jež pomník staví a ví, proč staví. A jako pravý umělec a člověk tvůrčí ne za cenu vraždy starých památek, na jejichž hrobě buduje se drze nové, obyčejně horší než to staré, ale na místě jiném, na místě novém, o němž dosud nikdo nepřemýšlel a jež leží na bíledni. Jen si všimněte projektu, kde vypsan konkurs, kde se »slíbují«, jak náměstí bude regulováno, to jest zohaveno na věčné časy, aby si do prostředka postavili ne ku chvále svatého jména Husova pomník, ale jakýsi Gambetta-monument, jež dopadne zas asi jako projekty na Palackého pomník — který nebude asi k ničemu, leda aby naše politické »strany« proti sobě tam své tlachy a boje odbývaly. Což na tom, že se tím způsobem na Husovi prohřeší? Že světec, jakým byl Hus, je vzorem člověka, o němž by měl lid v tichosti srdce svého rozjímat, aby dle jeho svatého příkladu žil — — — Ne kácením věky zděděných krás, ale tvorbou Nového, Velkého a možno-li krásnějšího než bylo předešlé se získá půda pro vývoj umění. A Bílkův projekt Husova pomníku míří na místo, kde by osvěžení duše bylo nejvíce třeba, kde by bylo povinností lidu dát »chleba.« Žižkovský vrch navrhuje, jež by byl útočištěm všech, jež život Husův jako vzor žití považují. Tam v té mrtvé, dělnické čtvrti, kde továrny a chudoba, kde vyvrhel společnosti, ti životem okradení, násilím kapitálu zmrzačené životy strádají, živoří a mřou, tam, na zeleném, stromy porostlém vrchu, jehož kámen každý je historickým, tam nechť promluví snaha naší generace. A čím byl Versailles stol. tí XVIII., století elegantního sobectví, tím ať je tento zelený vršek nám a naší době. Lid náš si za-

slouží, aby měl místa, kde po lopotné práci by mohl aspoň chvíli žít životem skutečného člověka. Ne do museí zavírat nová díla umělecká, ale do života s nimi! A moderní architektura by tam ukázala svou schopnost, a výtvarníci všichni by se účastnili, všichni, jichž snahou žít svou prací tomu ideálu lidství, jemuž žil Hus. Takovým skutkem bychom jen získali sympathie veškerého vzdělaného světa; a ten vrch, jež proměněn by byl v les, za každým krokem by odkrýval nové práce, jež by všechny mluvily o jedné snaze!

* * *

Kdo zna povahu a život lidu jihočeského, kdo žil a cítil s ním, tomu nebude divno, že duch, jakým je Bílek, pochází z Tábořska. Zachovalo-li se v Čechách ještě něco z původní krve českobratrské, tu zachoval ji v sobě lid jihočeský. A sama příroda vytkla lidu tamějšímu celý způsob života: orba a lesnictví a hrnčířství jsou od věků jeho hlavními živiteli. Továrny doposud neprzní krásný ten kraj a pluh i kosa jsou takřka nerozlučny s představou jihočeského lidu. Jdeme-li po stopě duchů, jež nám dal český jih, utvoří se onen zvláštní typ člověka mystického, pevného a přísného, s nádechem měkké snivosti, který vyvrcholen v Chelčickém, v Husovi, v Českých bratřích i hrdínech tábořských, těch heroických obětí, na něž si vzpomíná Bílek ve své tragické visi: »Podobenství o Velkém západu Čechů«. On sám je z té krve, z té rasy pevné a mystické, je tím typem vrcholným svého lidu, jako jím je duše velká, jemu příbuzná Otakara Březiny. Nerozlučna je mi představa obou těchto velikých poetů, typisujících v sobě jihočeský kraj a lid v nejčistší essenci. Jejich životní názor, toť zvláštní hranol, jež odráží Pravdu svým typickým způsobem, měkkým a pevným, slovanickým, tak se různícím od pojmů germánského citění a jeho tvrdosti.

V Chýnově, městečku tichém a odlehlém, vroubeném lesy a rybníky, žije životem své práce tiše a skromně František Bílek. Když překročíte práh domu, ovane vás jako z dávných dob vůně patriarchálních zvyků, jež tu domovem. A ta jizba bílá a světlá, v níž za stolem pokrytým ubrusem, předeným matkou umělcovou, sedíte, naplněna je atmosférou počestnosti a prostoty. Tak to snad vypadalo u Chelčických nebo u Husů, táž matka, jež vlídným úsměvem vás vítá, týž otec, jež k obědu zasedá s modlitbou uprostřed rodiny a čeledě.

Jako myslivna vypadá ten dům se svou lomenicí a dřevěnou pavláčkou, jenž několik kroků dál od statku domácího stojí na svahu starého ovocného sadu, pod nímž v údolí se vine potok olšínami. A prostý ten dům, v němž Bílkova dílna, prozrazuje svého tvůrce; je stavěný tak, jak předkové stavěli: dle potřeby. Není to kopie starých staveb selských, jen to dobré, lidové z nich užito; dům ten mluví o sochaři a básníku, jenž zde přebývá. Již z dálky vidět velká okna atelieru a na zdi obrovský, v maltě nanášený relief hlavy: »Země nám mluví.« — »Jsou jistí lidé v jistých dobách,« pravil ke mně Bílek, »kdy země k nim mluví, jsou čisti a svatí a chudí duchem. Co mluví k nim země? Mluví jim o děsivé zvěsti, která dříve byla než byl svět; jsou to vyvolenci Boží, vidící až světlé nebe, ale nikdy víc se na zemi neusmějou.« — Proto onen bolestný, smutný výraz hlavy, ono bolestné rozevření úst a lítostivý pohled, jímž se dívá na tulícího se k ní člověka — — — A jiné reliefs, mluvící o duši, jež zde přebývá, citáty z Písma, modelované z písmen jakoby z větví a trnoví, vinou se kolem oken.

Atelier Bílkovo, to velká síň, do níž ze tří stran padají proudy světla a rozlévají se v bílém prostoru. Nic tu nevidět než práce sochařovy: Kalvarii v plném tichém světle, Golgotu, Orbu, a na stole mezi návrhy a rozdělanou práci leží Evangelium, jež je stálým pramenem živné vody, z něhož čerpá umělec sílu k práci. A podobizna otce, ve dřevě řezaná, i matky v příčném trámu, určené co části k doplnění stavby, co podpěrné trámy v pavlači. Na těchto portrétech je vidět, jak pracuje Bílek lehce dle modelu: podoba i charakter jsou zachyceny s dokonalou životností. Ostatní své práce však nepracuje Bílek dle živého modelu. V duši jeho zraje myšlenka, kterou vtělí, jakmile dozraje. Všimněte si těch postav kolem Jidáše, neb té vřavy ženoucí se za slávou, i tance kol zlatého telete. Tu není ani jediný pohyb, který by mohl podat model, a přec jak tu každý posun životu odpozorovaný. Svě studie přímo fotografické pravdy střeží Bílek bedlivě ve svých mapách a nedovolí, by přišly na světlo. A tichým životem svého lidu žije Bílek v práci ponořen od rána do večera, a osvěžením je mu tu přehlížení včelínu, tu u souseda hrnčíře vytočit vásy, nádoby různé i vymodelovat krb majolikový; anebo když potřeba volá, zakosí si na pažitu, zajede do lesa pro kmeny líp, v nichž pak vyřezává svého

života sny. Když Bílek pracoval o svém Kristu a měl dvěře atelieru, jež vedou do polí, otevřeny, tu přicházeli lidé v polích pracující v hodině večerního návratu k němu. Prostý sekáč s kosou na rameni, člověk, který neví, co je atelier, odložil kosu a jal se modlit před oltářem Krista. Bílek mi to vypravoval s pohnutím a dodal: »To je mé obecenstvo, pro které pracuju, to je uznání, které hřeje, a věřte, že nežádám si jiné.« I mně bylo jako tomu sekáči, a bylo tak i jiným . . . Bílek tvoří své umění pro lid, ale ne pro dav, pro tu massu těl a žaludků o kost, kůrku a pecku se rvoucí, jíž se říká »naše společnost«, on tvoří pro lid, protože duše jeho je prostá jako duše lidu. On žádá, aby mu rozuměl člověk, čistý člověk, prost vší pakultury, prost všech pojmů mody v životě i umění, prost vší kasty. Bílkův Kristus je dílo, jemuž může rozumět každý člověk, nejprostší, trpící a strádající, jenž hledá útěchu v pohledu na Spasitele. Uměním pro lid nepředstavuji si umění didaktické a tendenční, jakoby pro nižšího vzdělání třídu ale jež nepředpojatě stvořeno pro každou cítící a trpící duši, k povznesení každého skutečného člověka. Ve snaze Bílkově je k lidu jít, s ním se setkat, ne však v blahosklonném snížení se k němu, ale aby i ten nejnižší, poslední tvor v okamžiku své nejvyšší lidské snahy jemu porozuměl. Tak vypadá umění absolutné, vypjaté do nejvyšších met, kam duše lidská sáhá. Tam v těch výšinách se shledává nejen s bohatýry ducha, ale i s chudými duchem, jichž vrchol je třeba jen takový jako u vegetující květiny, ale je vrcholem, kde duše básníka si s duší bratra podává ruku před Věčností. Jen ve snaze po očistě žít životem Pravdy a Lásky možno dospět k umění radostnému, a lidstvo může býti šťastné, teprve až ku spokojenému žití bude mít práva. Tím lidstvem budoucnosti můžeme býti dnes, zítra, od chvíle, kdy v bratrské lásce podáme si ruku. A Bílkovo umění spěje k očistě společnosti, jeho umění je snem o tom, co člověk ztratil, není cílem, ale je Životem. Sám srovnává život pravého umělce-člověka se sluncem, jež zahřívá půdu. A i když zapadne, půda zůstává vyhřátá a símě, jež na ni padne, ujme se a promění se v Strom Života. Života Věčného, po němž není Smrti. Končím slovy bratrské duše Bílkovy, velkého básníka Otakara Březiny, jež zní jako nadějný hlas zvonu, jehož srdce bije v naději v lepší naše žití:

POZDRAVUJEME JARO! HLE, DNI SE STŘÍDAJÍ S NOCÍ,
JAK OKNA ANDĚLY MALOVANÁ S KRESBAMI SYMBOLICKÝMI,
V NESMÍRNO SKLENUTÁ K ÉTHERNÝM OBLOUKŮM CHRÁMU TVÉHO,
KDE VŠECHNY PLAMENY LUSTRŮ SVÝCH ROZŽAL JSI O VZKŘÍŠENÍ.

POZDRAVUJEME JARO! VÍTÁME NETRPĚLIVOST DUŠÍ
TŘESENÍ KŘÍDEL SESÍLENÝCH! ODVAHU ZRAKU ZJASNĚLÉHO!
NEKONEČNOSTI ČEKAJÍ NA NÁS, JINÁ SLAVNĚJŠÍ JARA,
VĚČNOSTI HŘMÍCÍ PÍSNĚ, VYSVOBOZENÍ!

ZDENKA BRAUNEROVA.

Z. BRAUNEROVA:
OBYDLÍ S DÍLNOU
UMĚLCŮVOU V
CHÝNOVĚ.